

Transkribering: Motverka rasism i skolan - förnekande av förintelsen

Lista över medverkande

HW: = Hugo Wester

MR: = Matan Ravid

Intro: Välkommen till Skolverkets poddradio, tema Motverka rasism och främlingsfientlighet.

[musik]

HW: Välkomna till Skolverkspodden om arbetet mot rasism och främlingsfientlighet i skolan. Idag så har jag med mig.

MR: Matan Ravid.

HW: Välkommen.

MR: Tack så mycket.

HW: Berätta lite, vem är du?

MR: Jag är aktiv inom en organisation som heter svenska kommittén mot antisemitism. Vi har i över 30 år nu arbetat mot antisemitism som är vårt fokus men även andra former av rasism. Jag är inte lärare, jag är inte utbildad lärare så det jag säger idag är i all ödmjukhet. Jag vill påpeka det att jag är ingen expert. Men jag har kommit i kontakt med många ungdomar och jag har upplevt en del saker i de här diskussionerna och jag har lite saker som jag gärna delar med mig av.

HW: Välkommen till Skolverkspodden.

MR: Tack så mycket.

HW: Jo rasism och främlingsfientlighet det är ju oförenligt med skolans värdegrund. Och i läroplanerna så står det att uttryck av rasism och främlingsfientlighet ska mötas med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser. Och i de här poddarna så har vi jobbat så att vi utgår från ett konkret scenario. Och podden idag ska handla om förintelseförnekande och antisemitism. Och det konkreta scenariot idag är som följer; på en historialektion om andra världskriget påstår en elev att antalet judiska offer i förintelsen är starkt överdrivet, och att det egentligen inte finns bevis för att det har funnits några gaskammare. En elev säger – det är judarna som överdriver och spelar offer. Men egentligen så är det de som

har all makt i världen. De gör ju samma sak nu i Palestina. Och efter det här uttalandet så uppstår det en diskussion i klassen och läraren står ju där och ska hantera situationen.

MR: Ja visst ja.

HW: Vad säger du Matan om det här scenariot, är det relevant?

MR: Ja tyvärr, jag skulle nog säga att det är väldigt relevant. Jag har själv ett antal gånger utsatts för en liknande situation, ett liknande dilemma. Jag vet att många av de lärare som vi kommer i kontakt med på SKMA uttrycker att de har hamnat i såna här situationer också, så det är ett högst relevant scenario helt klart. Och jag tycker också att det är väldigt intressant scenario som ni har valt ut, som man också kan prata mycket kring. För det innehåller en massa olika föreställningar och tankar och idéer. Och det första som slog mig när jag läste det här det var det som vi kanske kommer att återkomma till sen också, vikten av att en lärare som ställs i en sån här situation sitter på vissa grundläggande kunskaper. För om man benar ut det som sägs här så är det väldigt många saker. Vi har förintelseförnekelse. Det finns en tydlig kollektivisering, man pratar till exempel om att judarna överdriver. Det finns också en ganska gammal anklagelse, en antydning till en gammal anklagelse om judisk offermentalitet. Det är någonting som ofta förekommer i antisemitisk propaganda. Judarna spelar hela tiden offer och försöker på så sätt att få fördelar i samhället på olika sätt. Det finns också idéer om konspirationsteorier om judisk makt, och sen också ett kollektivt skuldbeläggande av judar för Israels politik kan man också se det påståendet, och sen kanske också man kan dra kopplingar till en väldigt vanlig bild i antisemitisk propaganda idag och ända sen andra världskriget att man försöker konstruera Israel som dagens nazi-Tyskland och det är klart att Israels politik kan man och bör man tycker jag vara väldigt kritisk till. Men man måste också känna till att den här föreställningen om att Israel är den nya nazi-Tyskland på något sätt, är väldigt vanlig antisemitisk propaganda och ofta syftar till att måla ut judar som grupp som de nya nazisterna.

HW: Eleven som uttalar det här kanske har hört det här någon annanstans ifrån. Eleven kanske inte bottnar i grupper som har de här åsikterna, men kan kanske göra det, utan det beror ju också på hur man förstår situationen, och hur den här kontexten är. Hur kan det påverka sen också hur man agerar? Man måste ju som lärare så står man där inför sin klass.

MR: Ja det är en bra fråga och det finns många saker man måste vara uppmärksamma på tror jag här för det första om jag får ta ett litet steg tillbaka sådär, om vi pratar om de här sakerna som uttrycks här av eleven så är det återigen som lärare bra att ha en förkunskap och känna till vad det i grunden handlar om själva påståendet i sig. Förintelsen, det handlar mycket om förintelsen här och det är ju kanske historiens mest väldokumenterade händelse. Samtidigt är det kanske historiens mest ifrågasatta händelse, och det är väldigt talande. Det säger oss någonting. Det är också väldigt talande att det oftast i regel bara är

de judiska offren som på något sätt anklagats för att ha hittat på det här, det är också ganska talande. Det finns en agenda bakom såna här påståenden i grunden och det handlar inte bara om okunskap i själva påståendet, det kommer någonstans ifrån. Syftet för sån här propaganda är ofta att rehabilitera nazism och underblåsa antisemitism. Men då kommer vi tillbaka till det här som du var inne på förut och det är jätteviktigt att komma ihåg att elever som kanske ger uttryck för sånt här behöver inte alls bottna, ha någon ideologisk övertygelse. Det här kan vara saker, oftast är det nog det som man har snappat upp någonstans, som man har hört som man kanske inte själv riktigt vet vad de betyder, men som man vidareförmedlar och på något sätt sprider. Det som jag tror är viktigt också att komma ihåg att såna här påståenden förekommer ofta också i en del av större påståenden och någon slags mediakonspiration på något sätt och en föreställelse om att allting som vi hör och ser och lär oss, mainstreambilden är på något sätt en lögn. Det är någon som har en agenda här bakom det här. Och det är ju också i sig en jätteutmaning för skolan tänker jag. Får man elever som på något sätt kommer in för mycket på det här spåret, att det som sägs i medierna, det som lärarna säger det kan man inte lita på, det här är bara påhitt, då blir det en jätteutmaning.

- HW: Men när du säger att liksom eleven kanske inte företräder någon grupp här eller har en ideologisk övertygelse, men att det finns ändå grupper som har näring i att liksom de här konspirationerna underhålls och lever vidare, vilka är det då? Vilka är det som har det behövt?
- MR: Såna här idéer finns lite överallt, de som... den tydligaste antijudiska propagandan som framför såna här konspirationsteorier och också kopplade till förintelsen, det är ju framförallt inom högerextrema rörelser skulle jag säga. Och det är kopplat till det jag sa tidigare, alltså det handlar på något sätt om att ja att rehabilitera nazismen, att skönmåla nazismen, att återigen underblåsa antisemitism.
- HW: Och då tänker jag att förmågor som källkritik, kritisk reflektion, kritiskt granska texter och budskap, ja skilja på fakta och åsikter blir oerhört viktiga för eleverna att utveckla här, och det är ju redskap för att kunna verka aktivt i demokratin. Så det är ju saker som man tränar inom många olika ämnen. Men om vi återgår till den konkreta situationen för det påverkar ju, det är ett lösryckt scenario och det är mycket som påverkar kring hur man förstår situationen. Eleven har vi varit inne på litegrann, är det här första gången som eleven uttrycker det här? Vill eleven pröva liksom gränsen någonstans? Vad står det här för? Är det ett mönster? Vad vet vi om gruppen? Alla de här sakerna påverkar ju förstås, men också lärarens kunskaper om och bakgrunden till såna här påståenden.
- MR: Precis precis, jag skulle säga att det är grunden som man måste stå på, och som lärare tror jag att man måste känna sig väldigt säker i såna här situationer. För att kunna ta en sån här diskussion på ett bra sätt så måste man förstå – vad handlar det om? Vad är det som uttrycks här? Hur kan jag gå vidare på ett konstruktivt sätt? Men det handlar ju först om

att läsa av situationen som du säger. Hur är stämningen i klassen? Kan eleven ta en sån här diskussion utan att brusa upp? Är det här återigen mönster, tror jag är väldigt också. Är det här första gången som eleven uttrycker det här eller inte? För det kan också vara ganska talande. Känner man som lärare att man inte kan ta det här direkt till någonting konstruktivt, då kan det ibland kanske nästan vara bäst att man försöker bryta på något sätt, och komma överens tillsammans tror jag med klassen att det här ska vi ta upp vid ett senare tillfälle. Och inte minst för att läraren också ska få tid att själv kunna lägga upp en tydlig plan, för det här är svåra frågor alltså. Och för att kunna ta det här på ett bra sätt så måste man ha en bra strategi. Och sen också en möjlighet kanske att ta den här eleven, eller om det är några elever åt sidan och först kanske få en ännu bättre bild av vad grundar det här sig i liksom? Om man försöker bena ut, hur kommer det sig att det här har påståtts i klassrummet? Vad säger eleven själv? Och sen i nästa steg så tar man upp det med en tydlig plan. Det är ju ett scenario om man kanske inte känner att man är helt trygg med att gå in direkt i den här diskussionen. Jag försöker själv och det försöker vi från kommittén göra så mycket som det går, att ändå använda situationen för att vända den till någonting konstruktivt om det går. Och där finns...

HW: Hur gör man då?

MR: Det man inte får göra är att man får inte bara låt det gå obemärkt förbi så att säga, det är det sämsta man kan göra. Antingen måste man på något sätt bryta det här eller försöka få fram en konstruktiv diskussion. Jag tror det är väldigt viktigt med vissa grundläggande saker alltså, som lärare, pedagog, ledare måste man vara väldigt lugn och sansad. Alltid försöka hålla diskussionen på en lugn och sansad nivå. Jätteviktigt att inte peka ut eleven och dumförklara eleven på något sätt, håna eleven, för det blir bara kontraproduktivt. Om eleven känner att han eller hon är utsatt i en sån här situation då kommer man ingenvart. Sen är det också så, vi har pratat lite om det här, de här föreställningarna, de här påståendena grundar sig i föreställningar som är, det är påhitt, det är fantasier, det är konspirationsteorier, de är liksom orimliga. Det är orimliga, långtgående slutsatser och påståenden. Och de kräver också orimliga och långtgående slutsatser för att förklaras. Det betyder att eleven här har ju en jätteuppgift framför sig. Och det måste man komma ihåg som lärare, ska den här eleven försöka bevisa inom citationstecken det som han eller hon påstår så är det en jätteresa. Därför tror jag hela tiden att man måste skicka över bollen till eleven, och det gör man genom att först ge tid att lyssna, för det är viktigt, eleven måste veta och känna att han eller hon får tid att uttrycka det som han eller hon vill uttrycka. Men också att hela tiden utmana med frågor. Och det kan vara ganska enkla frågor tror jag. Hur menar du där? Kan du utveckla det där? Okej om du säger så, vad får det för konsekvenser? Var landar vi då? Var har du hört det här? Vad finns det för källor på det? Om man hela tiden försöker bena ut, var kommer det här ifrån? Och i den bästa av världar, om man har ett klimat som är bra i klassen så kan man hamna i en situation där man tillsammans, och det är viktigt också, tillsammans som grupp med eleverna, med

eleven, landar i att – ja men vänta här nu, det här var lite ologiskt ändå, det hänger inte riktigt ihop. Och om man också helst hamnar i det här att det som sägs här är också väldigt generaliserande och kränkande. Det är där man måste hamna någonstans. Det måste vara vi som tillsammans kommer fram till någonting, det tror jag är jätteviktigt.

HW: Att man är på samma lag?

MR: Ja men precis.

HW: Ja och en annan möjlighet som är i linje tänker jag med det som du beskriver, det är också att försöka bredda diskussionen såhär. Det är en kollektivisering av en grupp här och generaliseringar. Finns det andra grupper som man kollektiviserar i samhället och generaliserar kring? Gör vi det här i våra klassrum ibland för att vi behöver förenkla? Men till vilket pris? Alltså och där kan man föra ett resonemang för att bredda diskussionen. Och också jämföra då fördelarna mer, absolut inte likställa eller jämföra i värde så, men jämföra i företeelser och olika former av intolerans, att man kan jämföra antisemitism med islamofobi, antiziganism eller olika former av rasistiska uttryck. Också för att bredda diskussionen. Men som du säger, det viktigaste är ju i OHÖRBART [TID: 00:13:16] klimat, att upprätthålla en dialog med den här eleven, men också få med övriga gruppen.

MR: Visst och jag tycker att du tar upp en viktig sak där också den här möjligheten att göra jämförelser kan man komma långt med. När vi pratar med lärare och elever så tycker vi alltid att det är viktigt att poängtera också att skillnader och likheter är lika viktiga att känna till. Vi började att prata om just det här specifika dilemma och det som påstås, och för att kunna bearbeta det här och för att kunna ta den här diskussionen på ett bra sätt så måste man ha detaljkunskaper om antisemitiska konspirationsteorier och förintelseförnekelse. Och det finns likheter, men de skiljer sig på många sätt från det som påstås om andra grupper. Och det är viktigt att komma ihåg. Samtidigt är det ett bra verktyg och ett bra redskap att kunna ha att plocka upp det här, att visa på likheter. Också kanske visa på likheter över tid. Alltså om man tittar på propaganda mot olika grupper genom historien så kan man få fram det här mönstret som jag tror är väldigt bra och effektivt när man pratar med eleverna och man visar att – men hörni titta här, det här som ni ser på nätet idag till exempel på olika sidor, det är ingenting nytt. Det har funnits väldigt länge och man ser inte minst att genom hela historien så är det samma grupper som pekats ut hela tiden. Och när man gör en sån där historisk exposé så hittar man ofta väldigt ologiska saker väldigt enkelt. Så det tror jag, jag tror du är inne på en viktig poäng där.

HW: Ja när vi har pratat om scenariot och hur man kan förstå sin situation och vad som påverkar hur man agerar som lärare så är det också så att det är intressant att tänka sig hur det här förhåller sig då till det här med kunskaper, öppen diskussion och aktiva insatser som är läroplanens skrivningar. Och det är ju läroplanen både för grundskola och

gymnasieskola. Kunskap att läraren har kunskap om den här formen av rasism och att också eleverna tillsammans med läraren utvecklar kunskaper, där tycker jag där är vi hemma, det är solklart. Vi har också talat en hel del om att ha en öppen diskussion och vad det kräver och hur man förstår sin grupp och sådär. Så att den öppna diskussionen och att hålla en dialog levande och att inte liksom trycka till, där har vi också rört oss tycker jag.

MR: Precis det är nog centralt tror jag.

HW: Även aktiva insatser beroende på hur man tolkar det, där hörde jag dig säga att det är viktigt att man markerar, kanske för att någon upplever det kränkande behandling eller för att det faktiskt är fel rent faktiskt. Men att man då beroende på hur man tolkar och väljer hur man går vidare. Så att jag tycker att med kunskap och öppen diskussion och aktiva insatser så har vi berört de, alla tre då när vi har talat om det här scenariot.

MR: Och när jag tänker på det här dilemmat som vi har utgått ifrån så handlar det, och det verkar vara, eller det kan vara en laddad situation. Här är en person som uttrycker någonting som är generaliserande, kränkande baserat på konspirationsteorier och sådär. För att liksom få en enkel ingång in till ämnet så kan man hamna, eller använda sig gärna av humor och enkla exempel till att börja med. Ett exempel som jag tycker är jättebra, som jag har använt av mig själv, det är en dokumentär, eller en fiktiv dokumentär som heter Konspiration 58. Och här så i den här dokumentären då så påstår man att fotbolls VM 1958 inte har spelats i Sverige, det har aldrig ägt rum här i Sverige. Om man använder såna ingångar så blir det lite roligt, men samtidigt så förstår eleverna ofta väldigt snabbt att – oj men här, det här hänger inte ihop, det är någon som försöker luras. Och sen kan man sakta närma sig de här kontroversiella ämnena och visa på likheter där också att – titta här, det är uppbyggt ungefär likadant. Det finns ett mönster här och det är någon som försöker luras liksom.

HW: Ja men humor tror jag kan vara en bra ingång, och attraktionskraften i konspirationsteorierna den finns ju där. Och kanske också då med den här konspiration - 58 att man börjar med någonting som inte är så kontroversiellt som fotboll och fotbolls VM.

MR: Nej precis.

HW: Alla vet vad fotbolls-VM är liksom.

MR: Ja.

HW: Och det ligger långt ifrån det här påståendet som, och så får man gå närmare och närmare.

MR: Precis och då kan man också bilda ett lag med eleverna så att säga. Man kan inleda en sån, en sån lektion eller en sån serie lektioner med att säga att – nu ska vi försöka tillsammans

lära oss att inte bli lurade på nätet till exempel. Man går ut på den här resan så att säga tillsammans, och så börjar man just med såna här enkla exempel. Och lite skratt och lite roligt. Vi har, jag och andra på kommittén har sett att det fungerar ofta väldigt bra om man gör på det sättet.

HW: Ja vi har samlat oss i en skolverkspodd här om förintelseförnekande och antisemitism, och så landade vi i hur man kan använda humor.

MR: Ja (skratt).

HW: Det var bra. Stort tack för ditt deltagande.

MR: Tack så mycket för att jag fick komma.

[musik]

Tack för att du har lyssnat. På skolverket.se finns förklaringar till centrala begrepp som använts i avsnittet. Samtalet leddes av Hugo Wester undervisningsråd på Skolverket. Inspelningsår 2015.

[musik]